

ІНСТИТУТ
ПСИХОЛОГІЇ
імені Г.С. Костюка

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПСИХОЛОГІЇ

Збірник наукових праць Інституту
психології імені Г.С. Костюка НАПН
України

ПСИХОЛОГІЯ РОЗВИТКУ ДИТИНИ
УМОВИ ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Актуальні проблеми психології: Збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. – Том. XIII: Психологія розвитку дитини в умовах дошкільної та початкової освіти. – Випуск 1. – Харків : КЦ ФОП Іванової М.А. – 2016. – 154 с.

Головний редактор:
дійсний член НАПН України, доктор психол. наук, професор
С.Д. Максименко

Заступник головного редактора: дійсний член НАПН України, доктор психол. наук, професор **Н.В. Чепелєва**

Відповідальні секретарі: канд. психол. наук, ст.н.с. **Н.В. Слободяник** (друкована версія), канд. психол. наук, ст.н.с. **О.Л. Вернік** (електронна версія)

Редакційна колегія:
Моляко В.О., дійсний член НАПН України, доктор психол. наук, професор; **Бала Г.О.**, член-кореспондент НАПН України, доктор психол. наук, професор; **Карамунка Л.М.**, член-кореспондент НАПН України, доктор психол. наук, професор; **Смольсон М.Л.**, член-кореспондент НАПН України, доктор психол. наук, професор; **Кокуш О.М.**, доктор психол. наук, професор; **Максимова Н.Ю.**, доктор психол. наук, професор; **Москаленко В.В.**, доктор філос. наук, професор; **Піроженко Т.О.**, доктор психол. наук, професор; **Швалб Ю.М.**, доктор психол. наук, професор; **Музика О.Л.**, канд. психол. наук, професор; **Кісарчук З.Г.**, канд. психол. наук, ст.н.с.; **Терещук А.Д.**, канд. психол. наук, ст.н.с.

Члени міжнародної редакційної колегії:
Антон Фабіан, професор, доктор габілітований, завідувач кафедри соціальної роботи, Університет Павла Йозефа Шафарика в Кошицях (Словаччина); **Марек Палюх**, професор надзвичайний, доктор габілітований гуманітарних наук, завідувач кафедри соціальної педагогіки в Інституті педагогіки Жешівського університету (Польща); **Євген Глива**, професор, доктор філософських наук з психології, іноземний член НАПН України, (Австралія); **Роман Трач**, професор, доктор філософських наук, іноземний член НАПН України (США); **Альфред Прітц**, професор, доктор з психології та педагогіки, ректор університету ім. Зігмунда Фрейда (Австрія).

Редакційна рада тому: Піроженко Т.О. (відповідальний редактор тому), доктор, психол. наук, професор; Хартман О.Ю. (відповідальний секретар тому), канд. психол. наук, ст.н.с.

*Рекомендовано до друку рішенням вченої ради Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України.
(протокол № 1 від 28.01.2016 р.)*

*Свідчення про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
серія KB № 17847-6693ПР від 10.06.2011*

*Збірник внесено до Переліку наукових фахових видань України в галузі психологічних наук
(Наказ МОН України № 1021 від 7.10.2015 р.)*

© Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України, 2016

ЗМІСТ

Іванова В.В. Динаміка та психолого-педагогічні засоби розвитку пізнавальних процесів в дошкільному віці	4
Корнєєва О.Л., Хартман О.Ю. Можливості психолого-педагогічного супроводу розвитку особистості дитини засобами інноваційних форм взаємодії	19
Коченгіна М.В. Аспекти розвитку дитини старшого дошкільного віку в ігровій діяльності: улюблені іграшки й ігри сучасних дівчаток і хлопчиків	31
Лопіна М.Д. Психологічна характеристика професійних якостей особистості соціальних працівників	48
Літнік О.О. Характеристика технології підготовки майбутнього вчителя до суб'єк-суб'єктної взаємодії з учнями початкової школи ..	61
Рижкова О.С. Інноваційні технології навчання в сучасній школі	72
Савченко Ю.Ю. Статеве виховання дітей та підготовка їх до майбутнього суспільного та сімейного життя	81
Тітаренко С.А. Психологічні умови ефективного педагогічного спілкування вихователя дошкільного навчального закладу з дітьми ..	93
Теплюк А.А. Емпіричне вивчення емоційних переживань як чинника розвитку довільної поведінки дітей дошкільного віку в умовах сім'ї	102
Хомич О.О. Компоненти готовності майбутніх вихователів до використання засобів медіа-освіти у навчально-виховному процесі дошкільних навчальних закладів	113
Швець О.М. Емоційна основа почуття власної гідності дитини ...	122
Шелег Т.В. Розвиток рефлексії у молодшому шкільному віці як передумова життєтворчості	133
Шпак М.М. Психологічний супровід розвитку емоційного інтелекту молодших школярів	142

ЕМПІРИЧНЕ ВИВЧЕННЯ ЕМОЦІЙНИХ ПЕРЕЖИВАНЬ ЯК ЧИННИКА РОЗВИТКУ ДОВІЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ СІМ'Ї

Теплюк А.А., викладач кафедри педагогіки та психології Педагогічного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка
a.tepliuk@kubg.edu.ua

Анотація. У статті представлено структурно-змістові характеристики, що об'єднують компоненти (чуттєвий, когнітивний, поведінковий), критерії (система емоційних станів дошкільника, система знань дошкільника про власні емоційні переживання, готовність дошкільника сприймати стан дорослого і керувати власними емоційними станами) та структурні показники емоційних переживань дитини дошкільного віку, а також компоненти (чуттєвий, когнітивний, поведінковий), критерії (система взаємозв'язку емоційних станів батьків та дітей, знання батьків про емоційні переживання дитини, вміння батьків орієнтуватись на стан дитини при взаємодії з нею), структурні показники батьківсько-дитячих стосунків. Розглянуто основні результати емпіричного вивчення даного феномену.

Ключові слова: емоційні переживання дошкільника, довільна поведінка дошкільника, батьківсько-дитячі стосунки.

ЭМПИРИЧЕСКОЕ ИЗУЧЕНИЕ ЭМОЦИОНАЛЬНЫХ ПЕРЕЖИВАНИЙ КАК ФАКТОРА РАЗВИТИЯ ПРОИЗВОЛЬНОГО ПОВЕДЕНИЯ ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА В УСЛОВИЯХ СЕМЬИ

Теплюк А.А., преподаватель кафедры педагогики и психологии Педагогического института Киевского университета имени Бориса Гринченко

Аннотация. В статье представлены структурно-содержательные характеристики, объединяющие компоненты (чувственный, когнитивный, поведенческий), критерии (система эмоциональных состояний дошкольника, система знаний дошкольника о собственных эмоциональных переживаниях, готовность дошкольника воспринимать состояние взрослого и управлять собственными эмоциональными состояниями) и структурные показатели эмоциональных переживаний ребенка дошкольного возраста, а также компоненты (чувственный, когнитивный, поведенческий), критерии (система взаимосвязи эмоциональных состояний родителей и детей, знания родителей об эмоциональных переживаниях ребенка, умение родителей ориентироваться на

состояние ребенка при взаимодействии с ней), структурные показатели родительско-детских отношений. Рассмотрены основные результаты эмпирического изучения данного феномена.

Ключевые слова: эмоциональные переживания дошкольника, произвольное поведение дошкольника, родительско-детские отношения.

EMPIRICAL STUDY OF EMOTIONAL EXPERIENCES AS A FACTOR OF DEVELOPMENT OF ARBITRARY BEHAVIOR OF PRESCHOOL CHILDREN IN THE CONDITIONS OF THE FAMILY

Tepliuk A.A.

Annotation. The article presents the structural and semantic characteristics that combine components (sensual, cognitive, behavioral), criteria (system of emotional states preschoolers system of knowledge about their own emotional experience, willingness to take preschoolers grow up and manage their own emotional states) and structural indicators emotional experiences of the child of preschool age, and components (sensual, cognitive, behavioral), criteria (system of interconnection emotional state of parents and children, parents' knowledge of child emotional experience, the ability of parents to focus on the child's condition when interacting with it), structural indicators parent-child relationships. The main results of the empirical study of this phenomenon.

Key words: emotional distress preschooler arbitrary behavior of preschool, parent-child relationships.

Постановка проблеми. Сучасна система освіти ґрунтується на засадах гуманно-особистісного підходу і потребує дослідження низки психолого-педагогічних проблем, серед яких вагоме місце належить вивченню проблеми волі та її розвитку у дітей дошкільного віку. Для розуміння природи і генези вольових явищ, можливостей їх прогнозування в розвитку постає необхідність дослідження таких явищ на ранніх стадіях онтогенезу людини, зокрема в дошкільному віці. Особливе місце в цьому процесі належить розвитку довільної поведінки дитини старшого дошкільного віку як стрижня її особистісного зростання.

Наразі залишається надзвичайно важливим і актуальним дослідження питань емоційних переживань дітей в умовах сім'ї, які позначаються на розвитку довільної поведінки старших дошкільників. Останнім часом спостерігаються часті прояви деструктивної активності дітей старшого дошкільного віку, яка супроводжується негативними емоційними переживаннями, неухважністю, суворістю батьківської опіки, що, в свою чергу, лише закріплює зазначені проблемні аспекти поведінки дитини.

Карта дослідження емоційних переживань як чинника розвитку довільної поведінки дітей дошкільного віку в умовах сім'ї
Психологічні особливості емоційних переживань дітей старшого дошкільного віку

Категорія	Критерії	Структурні показники	Діагностичні методики
Емоційна	Система емоційних станів дошкільника	Загальний емоційний стан дитини: радість, інтерес, здивування, сум, страждання, гнів, відроза, страх, сором. Переживання власних емоційних станів; невербальний прояв власних емоційних станів; емоційне оцінювання ситуацій, які безпосередньо чи опосередковано стосуються самої дитини; емоційне переживання емоційних переживань дорослого	Метод спостереження, малюнковий тест «Малюнок сім'ї» (Т. Хоментаскас), методика «Квітка-Восьмицвітка» (С. Велієва), проективна методика дослідження особистості Р. Жилі
Когнітивна	Система знань власних емоційних переживань дошкільника	Знання про: емоції та почуття; способи та прийоми оволодіння емоціями та почуттями; здатність керувати своїм настроєм; причини, які призводять до того чи іншого настрою; цінності, які відповідають базовим суспільним потребам особистості; моральні норми поведінки; палітра можливостей та багатоваріантностей прояву власної поведінки	Метод спостереження, метод бесіди, малюнковий тест «Малюнок сім'ї» (Т. Хоментаскас), методика «Квітка-Восьмицвітка» (С. Велієва), проективна методика дослідження особистості Р. Жилі

Аналіз наукових досліджень даного феномену показав їх інтенсивно-різновекторний характер. Виділяють такі основні аспекти теоретичної та експериментальної розробки зазначеної проблеми: положення про сутність та закономірності емоційних переживань дітей дошкільного віку (В. Кульчинська, М. Лебединський, В. М'ясищев, Р. Немов, О. Нікольська); про саморегуляцію емоційних станів дошкільників (Б. Додонов, Є. Рогов, Є. Яковлєва); про довільну регуляцію поведінки дітей та окремих її аспектів (Б. Ананьєв, О. Байєр, Н. Дятленко, Д. Ельконін, О. Запорожець, Є. Ільїна, В. Котирло, С. Поліщук, Я. Неверович, Н. Побірченко, С. Рубінштейн, О. Сергєєвська, Л. Соловйова та ін.); дослідження різнобічних аспектів сім'ї, сімейного виховання, батьківсько-дитячих стосунків (А. Богуш, О. Байєр, А. Барта, В. Столін, М. Лісіна, Ю. Гіппенрейтер, О. Кононко, В. Котирло, В. Кузьменко, А. Кузьминський, С. Кулачківська, С. Ладивір, Ю. Приходько, Ю. Савченко, В. Сухомлинський, О. Хартман, Г. Хоментаскас та ін.).

Мета статті: визначити структурно-змістові характеристики емоційних переживань старших дошкільників, довільної поведінки старших дошкільників, батьківсько-дитячих стосунків у їх сім'ях та дослідити рівні їх прояву.

Виклад основного матеріалу статті. На підставі теоретичного аналізу досліджуваного феномену розроблено карту вивчення структурно-змістових характеристик емоційних переживань як чинника розвитку довільної поведінки дітей старшого дошкільного віку в умовах сім'ї (табл. 1).

Дослідженням було охоплено 100 повних сімей, які склалися з 200 дорослих обох статей і 100 дітей. Базою дослідження були Глухівський дошкільний навчальний заклад (ясла-садок) «Чебурашка», Глухівський дошкільний навчальний заклад (центр розвитку дитини) «Світлячок» та дошкільний навчальний заклад (ясла-садок) комбінованого типу «Лісова казка» м. Бровари Київської області.

Результати спостереження засвідчили, що у більшості сімей (53 %) переважає відкритий характер емоційного контакту. Діти проявляють позитивні емоційні стани при згадуванні батьків чи зустрічі з ними. Здатні до вербалізації своїх переживань та до розпізнання емоційно-почуттєвих станів своїх батьків. В таких сім'ях батьки здатні сприймати емоційний стан дитини та розуміють причин виникнення позитивних, негативних емоційних переживань дитини, співпереживають та надають емоційну підтримку орієнтовану на стан дитини. Відповідно у дітей проявляється ініціативність та відповідальність за свої дії, рішення, вчинки та вміння співвідносити вчинок і емоцію з аналізом хороших чи поганих вчинків.

Поведінковий

Готовність сприймати стан дорослого і керувати власними емоційними станами

Вміння: стримувати власні безпосередні бажання та імпульсивні дії; керувати перебігом та вираженням емоційних станів; стримувати свої негативні емоційні переживання; співвідносити вчинок і емоцію; розпізнавати емоційні стани дорослого

Метод спостереження, малюнковий тест «Малюнок сім'ї» (Т. Хоментовська), проєктивна методика дослідження особистості Р. Жиля

Психологічні особливості батьківсько-дитячих стосунків

Система взаємозв'язку емоційних станів батьків та дітей

Загальний емоційний стан дитини та батьків: радість, інтерес, здивування, сум, страждання, гнів, відраза, страх, сором. Сприймання емоційних станів дитини; розуміння причин виникнення певних емоційних станів дитини; співпереживання та емпатія; емоційна підтримка, орієнтована на стан дитини або батька; вплив на емоційний стан дитини та прояв емпатійної схильності; позитивний характер спілкування та близький емоційний контакт; інтерес до життєдіяльності дітей

Метод спостереження, методика PARI Е. Шефер і Р. Белл (адаптована Т. Нещерет), модифікована анкета для батьків О. Байср

Психологічні особливості розвитку довільної поведінки дітей старшого дошкільного віку

Мотиваційний

Готовність прийняти мету від дорослого

Самостійність дитини під час постановки мети, її усвідомленість, готовність прийняти мету від дорослого; сформованість мотиву подолання перешкод як потреби не відступати перед труднощами і активно їх долати

Методика вивчення індивідуальних особливостей розвитку вольової поведінки старшого дошкільників (Л. Соловйова)

Регуляційний

Готовність мобілізувати зусилля для подолання перешкод на шляху до мети

Здатність дитини: планувати діяльність; діяти, керуючись зразком, інструкцією, задумом; коригувати дії згідно з ними; мобілізувати зусилля для подолання перешкод на шляху до мети; міра допомоги дорослого, необхідна для досягнення дитиною мети діяльності

Методика вивчення індивідуальних особливостей розвитку вольової поведінки старшого дошкільників (Л. Соловйова)

Когнітивний

Знання батьків про емоційні переживання дитини

Знання про вікові та індивідуальні особливості розвитку дитини; про морально-етичні норми та способи їх реалізації; усвідомлення батьківської позиції, сутності виховання, оптимальних методів, принципів виховання та багатофакторності впливів на дитину; усвідомлення батьками самостійної цінності дитини; усвідомлення батьками власних потреб, мотивів поведінки, ціннісних орієнтацій; розуміння батьками дитячих уподобань та інтересів

Метод спостереження, метод бесіди, методика PARI Е. Шефер і Р. Белл (адаптована Т. Нещерет), тест-опитувальник батьківського ставлення (Г. Варга, В. Столін), модифікована анкета для батьків (О. Байср)

Поведінковий	Вміння батьків орієнтуватися на стан дитини під час взаємодії з нею	Вміння батьків: виховувати дитину за гуманістичними принципами; проявляти емпатійну здатність до дитини; вести пошук оптимальної поведінки у спілкуванні з дитиною; орієнтуватися на стан дитини під час взаємодії; моделювати можливі варіанти впливу на дитину; знаходити оптимальний варіант поведінки у конфліктних ситуаціях з дитиною. Здатність батьків надавати вчасну допомогу дитині в її особистісному розвитку і здатність задовольняти потреби дитини та пристосовуватися до зміни цих потреб із плином часу	Метод спостереження
--------------	---	---	---------------------

У 27 % сімей переважає закритий емоційний контакт. У дітей переважають негативні емоційні переживання при зустрічі з батьками. Причиною цього є нездатність батьків сприймати емоційний стан дитини та розуміння причин виникнення позитивних, негативних емоційних переживань дитини. Простежується не здатність батьків надати емоційну підтримку орієнтовану на стан дитини. Відповідно в таких дітей не виникає безпосереднє бажання проявити ініціативу та відповідальність за свою дію.

З результатів проведених бесід було з'ясовано, що більшість дітей (85 %) не знають для чого людині потрібні емоції. Радість і задоволення в умовах сім'ї діти (84 %) не співвідносять з діями батьків а навпаки підкреслюють свій сумний стан коли батьки їх ображають чи ображають один одного. Простежується у всіх дітей відсутність дієвої любові до батьків. Словами діти ведуть опис своєї любові до них, але в ході спостереження не було зафіксовано прояву таких слів до батьків. 85 % дітей свою відповідальність співвідносять з конкретною дією в умовах ДНЗ. Всі доручення в сім'ї діти асоціюють з певною заборонаю.

Узагальнені результати проведеної діагностики за методикою «Малюнок сім'ї» (Т. Хоментаскас) показали, що для 10 % сімей характерний високий рівень дитячо-батьківських стосунків. До цього рівня були віднесені малюнки, на яких присутні всі члени сім'ї, в центрі малюнка сама дитина в оточенні батьків, на обличчях дорослих посмішки, простежується спокій у рухах та позах, за бесідою виявляється сімейний комфорт для дитини. У 20 % сімей виявлено середній рівень дитячо-батьківських стосунків. До цього рівня були

віднесені малюнки, на яких відсутній один з членів сім'ї або коли дитина зображує себе сумною і віддаленою від батьків, наявність занепокоєння, відсутність деяких частин тіл (рук, рота). У ході бесіди простежується привоженість, пов'язана з незадоволенням емоційних контактів з батьками (сестрами, братами). 70 % сімей проявили низький рівень дитячо-батьківських стосунків. До цього рівня відносимо малюнки, на яких відсутні батьки або відсутня сама дитина, наявність темних кольорів, що засвідчує емоційну напругу та в ході бесіди простежується замкненість, неохочість розповідати про сім'ю, де дитині емоційно не комфортно.

Результати проведеної методики «Квітка-Восьмицвітка» (С.В. Велієва) засвідчили, що діти (40 %) відчують активну позицію матері до їх особистості та відокремлену позицію батька (63 % дітей).

Проективна методика дослідження особистості Р. Жилі в результаті проведення показала, що 95 % дітей розглядають вихователя ДНЗ референтною особою, котра має високі показники атракції. Батьки мають середні та низькі показники атракції (ставлення до матері – 65 %; ставлення до батька – 15 %).

Результати вивчення індивідуальних особливостей розвитку вольової поведінки старших дошкільників за методикою Л. Соловйової засвідчили, що у 10 % дітей домінує високий рівень сформованості довільної поведінки, у 44 % дітей середній рівень та у 46 % дітей низький рівень сформованості довільної поведінки.

Аналіз отриманих результатів за проведеним тестом опитувальником батьківського ставлення до дітей (А. Варга, В. Століна) показав, що у батьків дітей старшого дошкільного віку переважає високий рівень прийняття дитини (75 %), кооперації (68 %); середній рівень (62 %) симбіозу та відсутнє прагнення батьків до інфантилізму простежується у 59 % батьків.

Вивчення змісту батьківського ставлення батьків до дітей за методикою PARI Е. Шефер і Р. Белл, адаптовану Т. Нещерет показав такі результати: домінує середній рівень вербалізації (78 %). Партнерські стосунки і рівні їх прояву містяться також, на середньому рівні (61%). Роздратованість переважає на середньому рівні (52 %), та відповідно суворість міститься на високому рівні (57 %). Ознаки надмірної турботи (67 % – середній рівень), пригнічення волі (54 % – високий рівень), страх образити (75 % – низький рівень), надмірна залежність (73 % – середній рівень), придушення агресивності (56 % – середній рівень), пригнічення сексуальності (66 % – низький рівень), надмірне втручання у світ дитини (76% – середній рівень) та прагнення прискорити розвиток (54 % – середній рівень).

Для статистичного аналізу отриманих даних були розроблені рівні емоційних переживань старших дошкільників, довільної поведінки старших дошкільників та рівні їхніх батьківсько-дитячих стосунків.

Отже, рівні здатності дітей старшого дошкільного віку до контролю власних емоційних переживань мають такі ознаки: *високий рівень* виявляється у домінуючій здатності дитини стримувати свої негативні емоційні переживання та скеровувати їх відповідно до вимог дорослих та до засвоєних норм поведінки. Усі емоційні прояви характеризуються позитивною спрямованістю та здійснюються в єдності вербальних і невербальних засобів. Діти виявляють співпереживання та емпатію, знаходять втіху в тому, що вони роблять та який досвід переживають. Вони отримують максимум задоволення від спілкування з батьками, випромінюють енергію, чутливі й відкриті до свого середовища, здатні емоційно оцінювати ситуацію, яка безпосередньо чи опосередковано стосується самої дитини. *Середній рівень* характеризується тим, що діти часто виглядають доволі спокійними і тільки інколи демонструють мінливі стани, ситуативно здатні до емпатійного відгуку на емоційні стани дорослих, позитивні переживання у таких дітей чергуються з неодноразовим перебігом негативних проявів. Діти можуть задовольняти свої потреби лише певною мірою, втрачаючи безліч можливостей для справжнього задоволення. *Низький рівень* зумовлений нездатністю дитини контролювати свої емоційні сплески. Проявляється нерозуміння та невміння виявити свій внутрішній емоційний стан у соціально-адекватній формі, що спричиняє виникнення труднощів у взаєминах із дорослими. Такі діти перебувають у «полоні емоцій», оскільки не вміють керувати своїми почуттями, що зумовлює тривожність і ускладнення у спілкуванні з батьками та нездатність до прояву емпатії; дуже рідко переважають моменти справжньої радості; діти часто виглядають напруженими і майже не виявляють енергійності.

Рівень довільної поведінки старших дошкільників визначався за рівнями виокремленими у дослідженнях Л. Соловйової.

Рівні мотиваційного компоненту довільної поведінки старшого дошкільника визначалися так: *високий рівень* – мета діяльності приймається, ініціюється, обґрунтовується; дитина активно долає труднощі; *середній рівень* – мета діяльності приймається, ініціюється та обґрунтовується з допомогою інших; дитина робить спроби долати труднощі; *низький рівень* – мета діяльності не приймається, ініціюється рідко, не обґрунтовується; дитина відмовляється від мети при перших труднощах.

Рівні регуляційного компоненту довільної поведінки старшого дошкільника характеризуються так: *високий рівень* – дитина планує діяльність самостійно, в процесі її виконання керується зразком; коригує з ними свої дії.

виправляє помилки; застосовує засоби мобілізації себе, відбирає раціональні засоби досягнення мети; звертається за допомогою після багатьох невдалих спроб; *середній рівень* – дитина планує діяльність з допомогою дорослого, в процесі її виконання відступає від зразка, інструкції, задуму; виправляє помилки після вказування на них; потребує допомоги для мобілізації себе та відбору раціональних засобів досягнення мети; *низький рівень* – дитина не планує діяльність, у процесі її виконання не керується зразками, інструкціями, задумами; не коригує з ними свої дії; не застосовує засоби мобілізації себе, не відбирає раціональні засоби досягнення мети; потребує суттєвої допомоги від дорослого.

Рівні батьківсько-дитячих стосунків визначалися таким чином: *високий рівень* характеризується достатнім обсягом знань і уявлень батьків про виховання дитини, про її емоційні переживання. Дитина в сім'ї відчуває себе комфортно і затишно, оскільки спостерігається позитивний характер спілкування та близький емоційний контакт. Батьки поважають свою дитину, схвалюють її інтереси і плани, намагаються в усьому допомогти їй, заохочують її ініціативу і самостійність. Дошкільник зосереджується на почутті провини, якщо щось не виходить. *Середньому рівню* властивий недостатній обсяг знань і уявлень батьків про виховання дитини. Батьки порушують взаємини з дітьми, дитина відчуває себе самотньою, вони не надають їй самостійності. Батьки невчасно надають допомогу дитині в її особистісному розвитку та здатності задовольняти потреби дитини. *Низький рівень* характеризується незнанням батьків про виховання дітей. Дитина незадоволена умовами сімейного виховання, має підвищену тривожність. Дошкільник обурюється на те, що когось робила залюбки. У спілкуванні з батьками переважають негативні емоційні переживання, конфлікти. Батьки сприймають свою дитину поганою, непристосованою, невдахою, відгукуються по відношенню до дитини протилежно і образливо.

Якісний та кількісний аналіз показав, що у більшості старших дошкільників наявний середній рівень емоційних переживань (54 %), високий (23 %), низький (23 %). Рівень сформованості довільної поведінки – високий (23 %), середній (54 %), низький (23 %). Рівень батьківсько-дитячих стосунків – високий (19 %), середній (62 %), низький (19 %).

Висновки. Аналіз отриманих результатів дослідження цього феномену доводить актуальність і необхідність здійснення психолого-педагогічного супроводу та підтримки батьків дошкільників в умовах роботи ДНЗ.

1. Байер О.М. Розвиток психічної саморегуляції старших дошкільників у різних видах доступної дитині довільної активності / О.М. Байер // Соціальні технології: актуальні проблеми теорії і практики: Межд. межвуз. сб. научн. работ. – К. – Запорожье – Одесса: КНУ им. Т. Шевченко, ОНУ им. И.И. Мечникова, ЗНУ, ГУ «ЗИГМУ», 2005. – Вып. 26. – С. 20 – 29.
2. Кузьменко В.У. Розвиток індивідуальності дитини 3–7 років: монографія / В. У. Кузьменко. – К.: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2005. – 354 с.
3. Піроженко Т.О. Особистість дошкільника: надії та перспективи розвитку / Т.О. Піроженко, С.О. Ладивір, Л.І. Тишук, А.П. Рясенчук, Н.П. Бирук, І.В. Красько. – Житомир: «Приватна друкарня Бліц-Друк», 2003. – 176 с.
4. Славина Н.С. Вплив особливостей сімейних відносин на емоційну сферу дитини // Наукові записки Інституту психології ім. Г.С. Костюка, АПН України / [за ред. акад. С. Д. Максименка]. – Вип. 27. – К.: Міленіум, 2006.

REFERENCES

1. Bayer A.M. The development of psychic self senior preschool children in various forms of voluntary activities available to child / A.N. Bayer // Sotsyalnye tekhnologii: Actual problems theory and practice: Int. mezhvuz. Sat. Nauchn. works. - K. - Zaporozhe - Odessa: KNU them. Shevchenko, ONU them. II Mechnikov, Newa, PG «ZYHMU», 2005. - Vol. 26 - S. 20 - 29.
2. Kuzmenko V.U. The development of the individual child 3-7 years: monograph / V.U. Kuzmenko. - K.: NUS them. M.P. Dragomanov, 2005. - 354 p.
3. Pirozhenko T.O. Personality preschooler: the hopes and prospects of development / T.A. Pirozhenko, S.O. Ladyvir, L.I. Tyschuk, A.P. Ryasenchuk, N.P. Byruk, I.V. Krasko. - Exactly, «private printing Blitz-Print», 2003. - 176 p.
4. Slavin N.S. Impact features of family relationships on the emotional sphere of the child // Scientific Proceedings of the Institute of Psychology, G.S. Kostuk Ukraine APS / [ed. Acad. SD Maksimenko]. - Vol. 27 - K.: Millenium, 2006.

КОМПОНЕНТИ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ МЕДІА-ОСВІТИ У НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ ДОШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Хомич О.О., аспірант кафедри дошкільної та початкової освіти Державного закладу «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»

leno4kakhomich@rambler.ru.

Анотація. У статті проаналізовано погляди педагогів та психологів на зміст структури готовності майбутніх фахівців до педагогічної діяльності, розглянуто компоненти професійної готовності до педагогічної діяльності. Визначено та схарактеризовано компоненти готовності майбутніх вихователів до використання засобів медіа-освіти у навчально-виховному процесі дошкільних навчальних закладів, серед яких: мотиваційний, когнітивний та діяльнісний. Визначено поняття готовності майбутніх вихователів до використання засобів медіа-освіти у навчально-виховному процесі дошкільних навчальних закладів.

Ключові слова: медіа-освіта, засоби медіа-освіти, навчально-виховний процес ДНЗ, компоненти готовності майбутніх вихователів, мотиваційний, когнітивний, діяльнісний.

КОМПОНЕНТЫ ГОТОВНОСТИ БУДУЩИХ ВОСПИТАТЕЛЕЙ К ИСПОЛЬЗОВАНИЮ СРЕДСТВ МЕДИАОБРАЗОВАНИЯ В УЧЕБНО-ВОСПИТАТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ ДОШКОЛЬНЫХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ

Хомич Е.А., аспирант кафедры дошкольного и начального образования Государственного учреждения «Луганский национальный университет имени Тараса Шевченко»

Аннотация. В статье проанализированы взгляды педагогов и психологов на содержание структуры готовности будущих специалистов к педагогической деятельности, рассмотрены компоненты профессиональной готовности к педагогической деятельности. Определены и охарактеризованы компоненты готовности будущих воспитателей к использованию средств медиа-образования в учебно-воспитательном процессе дошкольных образовательных учреждений, среди которых: мотивационный, когнитивный и деятельностный. Определено понятие готовности будущих воспитателей к использованию средств медиа-